

Cesarjevič Rudolf †.

Nekrolog.

Nepričakovano kakor strela izpod jasnega neba, zadela je dné 30. januarija t. l. vso Avstrijo, vso Evropo, dà, ves omikani svet strašna novica, da Rudolfa, cesarjeviča avstrijskega, ni več med živimi. Kakor klanjajo cvetke mrtve glavice, če posmodí slana cvetóčo livado, takó klanjajo glave zvesti rodovi avstrijski, sapo zapira mogočnim veljakom nenadna, strašna vest, da je prerezal ljubljeneц vse Avstrije zjutraj med sedmo in osmo uro sam nit življenja svojega.

Bridka, nemila božja deklica, blede smrt pokosila ga je v cvetu moške njegove dóbe. Tožni plakamo ob raki njegovi, srca krvave vsem milijonom avstrijskih stanovnikov, solzne oči iščejo tolažbe in tešila. Vroče molitve kipé proti nebesom, saj ga ni leka v taki nesreči kakor le pri Vsemogočnemu nad nami. Na svetu je le jeden orjak. Njega je zadela strela najhuje, njemu je vzela usoda najmilejšo stvar, katero je imel na svetu, jedinega svojega sina. Klonil je glavo udarcu božje previdnosti, a vender se nam kaže vsem vzvišen, neomagljiv steber rodovom avstrijskim, cesar Franc Jožef I.

Dvaindvajsetega dné meseca avgusta leta 1858. zjutraj na vse zgodaj je grmel strel po vseh mestih avstrijskih. Milijonom stanovnikov je zaprl sapo takoj prvi pok. Milijoni so šteli, kolikokrat se bodo oglasili bronasti oznanjevalci sreče in veselja. Ko počí dvaindvajseti strel, zaori vesel klic po vsi prostrani Avstriji, da je porojen Francu Jožefu I. cesarjevič prestola naslednik. Ob deseti uri in petnajst minutah zvečer dné 21. avgusta je ugledal svet cesarjevič Rudolf. V Laksenburgu ga je povila cesarica Elizabeta. Napočila še ni bila zora na nebu, že se je gnetlo ljudstvo po cerkvah, na kolenih je hvalilo Bogá, da je podaril cesarstvu prestola naslednika. Tedaj je segel v strune pesnik naš Fr. Malavašič in zapel je srečni Avstriji:

»Prvak med vsemi knezi Prvenec mora biti!«

Takó je pel slovenski pesnik ob zibeli cesarjevičevi in dve vili Sojenici sta pritrdili njegovi besedi, kaj je pa rekla tretja, tega ni čulo človeško uho. Račilo se je Bogú, naj se izpolni, kar sta rekli prve dve in žalibože tudi, kar je šepnila tretja.

Pri krstu so nadeli novorojencu ime Rudolf Franc Karel Jožef. Lepo, zdravo, krepko dete se je razvijalo kaj dobro. Kmalu se je pokazalo, da mu je podarila božja roka tudi najlepših duševnih darov.

Od prvega dne življenja svojega je bil vojak, že dne 22. avgusta leta 1858. imenoval ga je cesar polkovnikom lastnikom 19. polka pešcev, kateri se imenuje odslej za vselej »cesarjevičev polk«. Vrlo je napredovalo dete, lepó so se mu razvijale duševne zmožnosti. Ko doraste do učenja, prevzame fml. Latour-Thurmburg vodstvo njegovo. Cesar sam mu je izbral učitelje. Šolski svetovalec A. M. Becker in profesorja Alojzij Egger vitez Möllwald in Greistorfer so ga poučevali v nemščini, šolski svetovalec dr. J. Krist v prirodnoslovji, v latinščini prof. dr. Zhishman rodom Kranjec itd. Posebno so ga zanimali jeziki avstrijskih národov. Znal je skoro vse takó dobro, da je mogel občevati z vsakim v njegovem máterinem jeziku. Zanimal se je pa tudi za jezikovne razmere takoj na tanko, ni le verjel besedam svojih učiteljev, povsodi se je izkušal prepričati tudi sam. Ko je bil n. pr. brigadir v Pragi, izpraševal je častnike, ki morajo pokazati po izkušnji, da znajo jezik svojega polka, navadno sam. Kadar je bila taka izkušnja na vrsti, prijahal je na vadišče. Poklical je dotičnika in odkazal mu krdelo, da je moral razlagati vojakom pred njim v njih máterinem jeziku, kar mu je ukazal cesarjevič.

Vsi njegovi učitelji priznavajo, kakó pridno, vestno in marno se je učil, kakó rad je poslušal njih nauke. Spomladi leta 1871. n. pr. je bil šel na divjega petelina. Ko se vrne domóv, pripoveduje dr. Kristu navdušeno, kakó krasno je po gorah, kadar se vzbuja priroda. Učitelj mu svetuje torej, naj zapisuje take vtiske takoj, naj zabeleži tudi opazke na izprehodih, na potovanjih itd. In mladi cesarjevič je ravnal po svetu učiteljevem. Spisal je »Lov na divjega petelina« in kesneje »Lov na srakoperja«. Navadil se je opazovati prirodo takó na tanko in popisovati to takó zvesto, da so se mu čudili učenjaki. Bil je namreč v tem samostalen, nikdar se ni hotel dičiti s tujim blagom, rajši je pisal in pilil, pa zopet pisal in pilil, dokler se mu ni posrečilo povedati stvar takó, kakor se mu je zdelo prav. Pogodil je s tem prvo pravilo prave stilistike, ki velevala: »Pili svoj spis, dokler ne boš sam s seboj zadovoljen!«

V vojaških znanostih sta mu bila učitelja fml. Reinländer, sedaj poveljnik moravskega vojnega krđela, in Cornaro, ki je umrl cesarski namestnik v Dalmaciji. Vojaških spretnostij se je navadil popolnoma, začel je na najnižji stopinji, da se prepriča sam, kakó mora sodelovati vsak poseben vojak v to, da se doseže smoter vse vojske. Reinländer slovi tudi kot jeden izmed najboljših taktikov avstrijske vojske. Njegova »taktika« ni na dobrem glásu samó na Avstrijskem, čislajo jo tudi v inozemstvu. Načelo mu je, da odločuje v vojski le duh poveljnikov. Prvo, pravi, je, da vé poveljnik, kaj hoče in da porabi vojno svojo silo primerno, da doseže ta svoj smoter. On je učil torej cesarjeviča premišljenega postopanja, da gre v vojski kakor povsod za stvar, da vspeva óni najbolje, ki vé porabiti svojo silo najboljše z ozirom na svoj smoter. Dobro si je zapomnil učenec njegove uke.

Dné 24. junija leta 1877. postal je polnoleten; dné 23. julija leta 1878. začel je vojaško službovanje pri 36. polku pešcev. Vadil se je voditi najprej malo krđelo ne le na vadišči, ampak tudi z nasprotnikom. Kakor navadni častniki je vodil svoj oddelek k vajam. »Marširajte, cesarska Visokost, s svojim oddelkom tja in tja,« glasilo se je povelje! »Varujte se na vse strani, da zaženete nasprotnika, če se namerite nánj!« Utripalo mu je srce, ko je pošiljal prednje svoje straže naprej, ko je pošiljal patrolje na strani. Védel je, da mu ne stavijo lizunov ali strašljivcev nasproti, da vodijo krđelo, ki mu naj kaže nasprotnika, najboljši častniki, da se mu ne bode umeknil nasprotnik le za to, da bi ga razveselil, da bi mu dal doseči lahke slave. Takó se je vadil spoznanja, da je le sam kriv, če se bojna igra ne izide po njegovi volji, da hrabrost vojakova ne premore nič, če greší poveljnik.

Meseca septembra leta 1880. imenuje ga cesar generalmajorjem ter mu izroči dné 6. aprila leta 1881. poveljništvo vse brigade v Pragi, naj se privadi razpolagati tudi praktično z večjim krđelom. Leta 1880. postane feldmaršallajtnant in prevzame poveljništvo XXV. vojne divizije na Dunaji. Strogo in vestno je izpolnjeval vojaške svoje dolžnosti, a zahteval je ravno takó strogo in vestno izpolnjevanje tudi od drugih. Dné 18. marcija leta 1888. imenoval ga je cesar generalnim nadzornikom pešcev. Hotel je pokazati s tem, kakó ceni pešce svoje.

Ni treba omenjati, da je deloval tudi v tej stroki kàj marno in kàj uspešno. Nobeno krđelo v prostrani Avstriji ni bilo gotovo, da ne pride kar nenadoma generalni nadzornik. On ni dopuščal, da bi se javilo prej vojnim oddelkom, kdaj jih bode ogledoval. Po nôči se odpelje z Dunaja, drugo jutro je pa bil že na vse zgodaj na vojnem vadišči tega ali ónega krđela. Nikdo se ni mogel pripravljati na njegov

prihod, saj pa tudi ni hotel videti parade, zvédeti je hotel, kakó se vadi in uči vojaštvo, kakó izpolnjujejo svojo dolžnost častniki in prostaki. Prikupil si je s tem srca vseh. Za vojake je bil práv praznik, kadar je prihajal cesarjevič k njim. Občeval je prav prijazno s častniki, pomešal se je med prostake, govoril s tem in z ónim ter ga povpraševal po njegovih službenih in rodovinskih razmerah.

Kolikor mu je bilo najti odmora od vojaških svojih opravil in državnih poslov, posvetil ga je znanosti. Razven prirodoznanstva zanimala ga je posebno etnografija (národopis) prostranega našega cesarstva. Prepotoval je je na vse kraje, seznanil se je z razmerami na Češkem in Erdeljskem ravno takó, kakor po Galiciji in Dalmaciji. Znano je, kakó navdušeno so ga pozdravljali povsod národje, saj se je baval rad z razmerami posebno ónih malih in preziranih národov. Seveda ni prišel nikamor, ne da bi se bil poučil prej iz knjig, kakó je tam, ali je pa povprašal veščakov o njih. Ali o vsaki stvári se je skušal prepričati sam.

Meseca marcija leta 1880. seznanil se je s princesinjo Stefanijo, hčerjo belgijskega kralja, dné 10. majnika leta 1881. stopil je ž njo pred oltar, dné 2. septembra leta 1883 porodila mu je hčer Elizabeto.

Posebno važno je bilo njegovo literarno delovanje. On je imel jezik v svoji móči kakor malokdó drug. Kakó ljubko je pisemce, katero je pisal l. 1866. svojemu strijcu Albrehtu po zmagi pri Kustoci kot osemletni deček. Ni ga pokazal živi duši, ne roditeljem, ne učiteljem svojim, popolnoma sam je je spisal, pa je vender v vzgled našim otrokom. Zatorej je tukaj priobčujemo:

»Ljubi strijc!

Kakó sem vesel, da Si zmagal. Mama in tudi Gisela Ti čestitata iz vsega srca. Prosil sem ljubega Bogá, naj zmagamo, in naj Te varuje tudi za naprej. Prav pogostoma mislim na hrabro našo vojsko in na uboge ranjene vojake. Koliko brigad je bilo v ognji? Ali je bil moj polk tudi že v ognji? Vse brzojave čitam, kar jih prihaja z juga in s severa. Mnogo pozdravov strijcu Rajnerju. Imej me rad, jaz Te imam tudi prav rad.

Tvoj

Rudolf.»

Bil je strasten lovec, ali ne takšen, kakeršni so navadno visoki gospodje, ki si dadó prirediti in pripraviti lov takó, da jim ni družega dela, kakor pobijati nedolžno zver iz varnega zakotja. Rudolf je hotel opazovati na lovu prirodo; ni se bal truda, ni nevihte, ni mraza, ni

vročine, da je le mogel opazovati živali na prostem. Pred dvema letoma n. pr. ležal je dobre tri ure na snegu, zalazujé labude. Tedaj si je natvezil vnetje trebušne mréne, ki ga je mučilo dolgo časa in ni ostalo brez nepovoljnih nasledkov za njegovo zdravje; dalo je tudi povod nesrečnemu dejanju, ki mu je ugasnilo življenje.

Bil je lovec mirne roke; tudi v nevarnosti se mu ni tresla desnica. Ko je potoval po sveti deželi, rešil je Ahmedu, arabskemu lovcu celó življenje. Nekega dné so šli na divje merjasce. Beduvin Salim je vodil lov. Ker pa le dolgo ni bilo najti divjačine, odpravijo se štirje gospodje v taborišče nazaj. Pa podajmo stvar po njegovih besedah, kakor piše sam v svojem »Potovanji na Jutrovo« (»Orientreise«, str. 299): »Chorinsky in jaz sva pa hotela še loviti, zato greva za Beduvinom v pustinjo. Po dolgem poti prideva do malega grmovja; za njim se pokaže kmalu nekaj močvirja in okroglo, le kakih par sto korakov dolgo trstje. Salim naju postavi na jedno stran, gonjače pa na drugo; kar je bilo v tem zavetji, moralo nam je pred puške, ko se je genilo iz skrivališča.

Ahmed (takó je bilo ime lovcu, katerega je bil najel Rudolf) je poštenjak, ali divji bôji z divjimi zverinami mu niso po godu; ko vidi, kako je in kaj je, prosi me, ali bi ne smel počiti nekoliko bolj stráni za nekim grmom. Se odgovora ni počakal, kar izginil je hitrega koraka. Postavil sem se na mesto, kjer je kazalo obilo sledov, da hodijo tu divji merjasci.

Komaj so bili psi v trstji, kar začne divji gon. Lajanje psov in vražje vpitje gonjačev se začuje. Po dolgi, razburjajoči četrtniki ure prilomasti velik divji prašič iz goščave proti navajeni svoji poti, ob kateri sem stal. Krogla moja ga pogodi pod hrbet, v ognji pade, ali hitro skoči zopet na noge, peneč se od jeze dirja dalje.

Junaški Ahmed ni védel, kaj pomenja zverinska pot, légel je bil po dolgem čénjo. Kar prihrumí ranjena zver in napade v slepi jezí reveža. Srečno sem kar najhitreje pritekel za njo. Našel sem Ahmeda kričečega, z žepnim nožem v roci; stal je le še na jedni nogi, drugo je molil proti strašni zverini, kakor bi se hotel braniti ž njo. Prašič se pripravlja za odločilni bôj, ali predno še pride do našega junaka, ležal je ta že na trebuhu na tleh. Vidéč veliko nevarnost, pošljem svinji, ki je preiskavala ravno s svojimi zobmi široke hlače Ahmedove, kroglo; k sreči usmrti žival pri tej priči. Zdaj sta ležala svinja in Egipčan mirno drug póleg drugega, zadnji zelen od strahú trepetaje po vseh udih; nekaj minut ni mogel izpregovoriti. Kmalu pridejo tudi Beduvini na mesto; lesketale so se jim oči od samega veselja.«

Te besede nam kažejo zajedno tudi, kakó lepó in natančno je znal opisavati cesarjevič dogodke, kakó zložno mu je tekla beseda.

Prvo njegovo večje delo je bilo »Petnajst dnij na Dunavu« (Fünfzehn Tage auf der Donau. Wien 1878). V predgovoru k temu delu pravi, da mu je veselje do prirode »práv vir požlahtnjenja, varstvo, da ne odrveni človek v bóji za vsakdanje, materialne stvari.« Zato pravi tudi v pismu z dné 11. decembra leta 1875., pisanemu dr. J. Kristu, da »so mu med raznimi nauki prirodoznanski vedno le odmor in počitek«. Učitelja sta mu bila na tem poti znameniti Brehm in Homeyer. Kmalu je zaslovelo ime Rudolfovo med učenimi poznavatelji ptičev. Brehm sam je priznaval, da ga med ornitologi (poznavatelji ptičev) naših dnij valjda nikdo ni prekosil.

Leta 1880. izdal je ornitologična svoja opazovanja (»ornithologische Beobachtungen«), leta 1881. »Lov na Ogerskem« (»Einige Jagdreisen in Ungarn.«) Tu opisuje n. pr. svoj »prvi lov na medveda« takó krasno, da se kaže njegova pisateljska moč v najlepšem svitu. Istega leta je prišlo na svetlo njegovo »Potovanje na Jutrovo« v dveh zvezkih. Leta 1885. dal je je natisniti v jednom zvezku za národ. S krepkim peresom nam slika potovanje na cesarjevem parobrodu »Mira-mar«, opisuje nam Egipet in njegove stanovnike, starinske ostanke starih Egipčanov, prirodo nekdaž takó bogate dežele in potem pohod krajev, kjer je hodil, učil in trpel Božji sin. Naj podamo še, kakó popisuje prvi pogled na Jeruzalem: »Vsi pokleknemo, gologlavi opravimo svojo molitev. Sveti Sijon s starim svojim zidovjem, s sivobelimi hišami, s kúpolami cerkve nad Božjim grobom in z véliko Omarjevo džamijo, razprostiral se je pred nami.

Mesto, iz katerega se je rodila naša vera, v katerem so se začele s Kristovo smrtjo na križi največje zgodovinske izpremembe, katerega zidovje nam budí tisočletne spomine Svetega pisma, katerega se oklepajo vsa poročila naše svete vere, katerega kamenje je rdečila kri naših prednikov, to mesto bilo je blizu pred nami. Prav posebna mistična čustva polaščujejo se vsakega rómarja. Vera in poročila, katera smo srkali od mladih let, predočujejo se tu v strašno mrtvi pokrajini, na kateri leží prokletstvo, kateremu se je moral umekniti národ, ki je gospodoval nekdaž tod, za veke.«

Kaj bi pravili obširneje, kakó je izpolnjeval verske svoje dolžnosti po svetih krajih, saj ni pisal svoje knjige kot priročno knjigo potnikom, hotel je označiti le tudi svoja opazovanja. Knjiga je imela znanostni smoter, to nam kaže že tudi obilica (1023) živalij, katere je pripeljal s seboj za razne muzeje.

Ali vrhunec vsega literarnega cesarjevičevega delovanja je: »Avstro-ogerska monarhija v besedi in v podobi« (»Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild«). Leta 1883. rodila se je v glavi Rudolfovi velikanska misel, da bi ustanovil delo, v katerem naj bi se kazali posamezni deli našega cesarstva kakor tudi vzajemni faktorji združenih držav, svetovna važnost in kulturna veljavnost vse države in posameznih národov. Opazil je namreč z bistrim očesom, kakó nedostatni so marsikateri spisi o avstrijskih razmerah. Iskal je vzroka tem nedostatkem in našel je, da se še učeni možje ne vedó ogibati mnogokrat nekake pristranosti. Ne da bi izvirala ta pri vsakem iz politične prenapetosti, le odtod izvira, ker jih je mnogo, ki ne morejo »čuti obeh zvonov« že zato ne, ker ne poznajo jezikov raznih národov.

Posvetoval se je dolgo z veljavnimi učenjaki in umetniki. Ko dožene načrt za vse delo, spiše spomenico o tem cesarju. V nji razpravlja, da pogrešamo še dela, katero bi opisovalo etnografske razmere avstrijske takó, kakor bi trebalo po sedanjem stanju znanosti. Poznanje raznih národov ni le važno za učenjake, tudi ljubezen do skupne domovine se more le širiti, če se spoznavajo posamezni národje bolje med seboj. Etnografija je pri nas zato tolike važnosti, ker nam podaje v prvi vrsti gradivo, po katerem se šele dadó ceniti posamezni národje. Kar se je pisalo doslej o tej stroki, ostalo je po učenih časopisih, po malo poznatih novinah, ali je pa porabljeno celó samó v inozemskih izdanjih. Táko delo bi ugajalo torej vsakemu národu, posebej pa bi bilo na čast vsi monarhiji in vsem njenim delom; družilo bi literarne in umetniške moči in bi kazalo domačim in tujcem, koliko duševnih močij ima država in vsak tudi najmanjši národ.

Cesar dovoli svojemu sinu, naj se loti važnega dela, in obljubi, da poplača troške, kar bi jih ne pokrilo delo samó, iz zasebne svoje blagajnice. Kot glavnico določi štiristotisoč goldinarjev.

Dné 15. marcija leta 1883. poklical je cesarjevič vladnega svétnika, sedaj dvornega svetovalca Weilena in Jókaija, ogerskega pisatelja, na posvetovanje. Weilena si je izbral za urednika nemškega, Jókaija pa madjarskega dela. Posebno vodstvo, v katerem sedí med drugimi tudi Slovenec dvorni svetovalec, prof. dr. Miklošič, vodilo je delo pod nadzorstvom in predsedništvom cesarjeviča samega. Dalje je pozval še poseben uredniški odbor, v katerem sedé strokovnjaški poročevalci, med katerimi je zopet Miklošič. Umetniškemu odboru pa je skrbeti za umetniško opravo.

Veseli so začeli vsi delo, cesarjevič sam jim je bil vsem vzor delavnosti in pridnosti, s svojim podpisom je vabil sotrudnike, skoro

vsak spis je pregledal pred natiskom in cesarjevičina nadvojvodinja Stefanija pomagala mu je tudi; vse ilustracije in podobe, kar jih krasi krasno delo, ogledala in ocenila je sama osebno.

Trdno držé se načela, naj opisuje vsak národ le pisatelj tega národa samega, naj riše slike le umetnik tega národa, pozival je vedno le sinove dotičnih národov na sodelovanje. Tudi sam je prijel za peró, spisal je za »pregledni zvezek« uvod; za zvezek »Dunaj in Nižja Avstrija« léžo dunajskega mesta, opisal je Wienerwald in loge ob Dunavu do ogerske meje. Za prvi zvezek »Ogerske« je dal uvod, za »Trst, Istrijo in Dalmacijo« je spisoval popis kvarnerskih otokov in južnega dela Dalmacije. Vedno in o vsaki priliki je poudarjal, naj piše vsakdo le po svojem prepričanju. Znana je moška beseda, katero je povedal ogerskemu sotrudniku, ki ga je vprašal, ali bi ne trebalo zasukati nekaterih dogodéb iz ogerske zgodovine nekoliko bolje po avstrijski. Rekel mu je: »Le takó pišite, kakor se je godilo res!« Ravno takó je povpraševal leta 1887., ko so se mu poklanjali sotrudniki za Štajersko, slikarja Jurija Šubica in pisatelja teh vrstic oba, ali sta uprav Slovenca, ter je pristavil: »Meni je za to, da opisujejo vsak národ možje tega národa!« Res zlate besede!

Koliko je to delo, sodimo lahko po tem, da je doslej vseh sodelavcev, pisateljev in učenjakov 101, umetnikov pa 176. Tri leta so trajale priprave. Dné 15. novembra leta 1885. razposlali so pregled, dné 1. decembra istega leta razposlali so prvi zvezek. Ta dan se je poklonil cesarjevič z Weilenom in Jókaijem cesarju. Sin je podal svojemu očetu prvi zvezek v nemškem in madjarskem jeziku z ogovorom, v katerem pravi med drugim: »Patrijotizmu, spoznavanju domovine posvečeno je to delo, ta duh je navdaja, take čuti oživljaj in razširjaj; monarhijo opisujemo, kakeršna je danes, kako je nastala; na podlagi duvalizma stoječe, delí se naše delo v avstrijski in v ogerski del, ali v teh delih dajemo takó na Ogorskem kakor v Avstriji drugim národnostim njih mesto v popolni meri. Vsak národ opisuje samega sebe po svojih pisateljih, po svojih umetnikih in takó daje duševni živelj vsakega národa najboljše iz sebe samega za skupno delo!«

Vspevalo je delo, krasno je vspevalo. Tudi v gmotnem oziru gre dobro, prihranila se je že velika vsota za »reservo«, kakor je veleval cesarjevič sam, spominjaje se ob času obilnosti hudih dnij.

Sešitek 77. je na svetlem, štirje zvezki so gotovi, zvezek »Štajersko« je pripravljen popolnoma, »Koroška, Kranjska, Gorica in Gradišče« skoro gotova, za »Trst, Istro in Dalmacijo« je tudi priprava končana. Za »Ogersko« je gotov poldrug zvezek; za sešitek, ki pride na

svetlo dné 1. aprila hotel je popisati cesarjevič sam še Gödöllő in njegovo okolico, v Maierlingu je pisal še za ta zvezek, kar pride strašna, pretresujoča vest, da je ugasnila luč njegovega življenja, ki je svetila in ugrevala vso Avstrijo. V togi in bedi je določil cesar sam, naj se nadaljuje delo, visokemu mrtvecu v spomin, in cesarjevičina sama stopi sedaj na čelo vsega podjetja. »Prava národna knjiga v najlepšem pomenu te besede bodi to delo, razširi se v vse kroge stanovnikov, budeča ljubezen do domovine, razširjajoča omiko, učeča in požlahtnujoča«, takó je govoril Rudolf cesarju očetu in besede njegove se bodo izpolnile.

Še nekoliko črtic o njem. Cesarjevič Rudolf je bil pravi Avstrijan, z vsemi silami svojega srca se je oklenil domovine svoje, avstrijskega cesarstva. Kolikokrat je zavračal besede kratkovidnih fanatikov, ki svoje pristranosti še pri ogovorih niso mogli zatajevati, da on ne pozna druge, nego avstrijsko udanost, da so mu jednako ljubi vsi avstrijski rodovi. Ko je odvarjal slovesno električno razstavo, rekel je važno besedo: »Morje svetlobe naj se razširja odtod po svetu!« ali v svojem govoru je poudarjal posebno še to, koliko lepih izumov, koliko lepih naprav se je rodilo v krasni naši državi; hotel je namreč povedati ónim, ki z domačim nikdar niso zadovoljni, ki škilijo vedno na tuje, da smo tudi mi Avstrijani pripomogli v obilici človeški omiki, akoravno nekateri kratkovidneži in prenapeteži tega nečejo priznati. Ta misel ga je vodila tudi, ko je sklenil izdati velikansko delo o našem cesarstvu. Dejanski je hotel pokazati, »da ima Avstrijan svoj dom in ima vzroka ga ljubiti!«

Koliko se je pečal s socijalnimi razmerami, kakó ga je zanimalo šolstvo, kakó je gorel za vojsko, tega ni móči razpravljati tu na drobno. Gotovo je, da mu je bilo srce za vso državo, da je posvetil svoje življenje le svojim národom, da je pa ravno to neumorno delovanje vplivalo takó hudó na slabotno teló, da je mislil v nesrečni uri, da on ne bode mogel nositi bremena, katero ga je čakalo še v življenji.

Avstrija se solzi ob rakvi prezgodaj umršega možá. Národom je posvetil srce in delovanje v svojem življenji, národje njegovi se ga bodo spominjali na veke. Z lic mrtvečevih obrnimo oči na nesrečnega očeta, kateremu je vzela božja roka najljubšo stvar na svetu. V neskončni žalosti je obljubil cesar, da bode tudi odslej izpolnjeval zvesto svoje dolžnosti, da bode vztrajen, srčen in trden v svojem trudu za srečo svojih národov. In mi, národje avstrijski, in med njimi v prvi vrsti národ slovenski, vztrajali bodemo kakor že šest sto let tudi na veke:

Bog ohrani nam cesarja!

Fr. Hubad,

